

Landssvikpolitiet benyttet den senere dødsdømte Bernt Somdalen som etterforsker.

Politiet presenterte ham som politifullmektig Berg fra Oslo.

Han ble utlånt til politiet i Notodden og Kragerø. Ledet forhør og overtok vakt-holdet ved Kragerø politikammer mens vakthavende betjent var på fotballkamp.

Denne oppsiktsvekkende artikkel er skrevet av Oddvar Halbostad. De opplysninger han bygger på, er en egenhendig skrevet framstilling om saken, som den dødsdømte — senere benådet til livsvarig fengsel — Bernt Somdalen har gitt ham.

Fra mange hold har det, etter det tyske nederlag i 1945, vært hevdet at vi ikke har likhet for loven her i landet.

Forbrytelser mot landssvikfanger, — jeg sikter da til grov tortur av disse — er dels avgjort med en symbolsk dom, og dels har saken vært etterforsket, men henlagt på grunn «av bevisenes stilling». Mishandlinger er anmeldt til politiet og vitner oppgitt, men politiet har «syensynlig ikke haft noen interesse av å avhøre disse. Anmelderen har så etter noen tid fått meddelelse fra politiet om at saken forgyves har vært etterforsket, og foreløbig henlagt «på grunn av bevisenes stilling».

Vi husker alle pastor Madlands modige åpne brev til Stortinget om mishandlingen på Voss. En fange var blitt tvunget til å vaske et blodig kvinnelik, og under slag og spark og med maskinpistol pekende mot seg måtte han deretter «åle», dvs. legge seg på magen og bare ved hjelp av albuen og skosnutene, slepe seg framover gulvet, gjennom det blodige likvann. Selve detaljene ved mishandlingen av denne fange, er av en slik beskaffenhet at det vil støte an mot den offentlige velanstendighet å publisere noen av dem her.

En etter de forhold vi lever under, typisk handlemåte fra politiets side i denne sak er at den mishandlede fange OVERHODET IKKE ER AVHØRT OM DEN MISHANDLING HAN HAR VÆRT UTSATT FOR. Dommen over torturisten var da også vært deretter — han fikk til slutt 6 — sier og skriver seks — måneders betinget fengsel.

Foran meg har jeg en avskrift av et brev som en fange på Akershus har avgitt om forholdene ved Espeland Interneringsleir ved Bergen. — Fangene ble slått i sine seler, de måtte være med på likgraving — og ble herunder tvunget til å ta i likrestene med bare fingrene.

Forholdet ble anmeldt til Hordaland Politikammer, og en rekke vitner oppgitt. Noen tid senere fikk anmelderen — som i mellomtiden hadde kommet til Akershus — meddelt gjennom inspektør Jørgensen på Akershus at politiet forgyves hadde osv.

Heller ikke her var ET ENESTE EFT AV ANMELDERENS VITNER AVHØRT.

Kort etter leste anmelderen en notis i en Osloavis om at herr h.r.adv. Røed, Oslo, ønsket opplysninger om overgrep mot landssvikfanger. Han henvendte seg da til fengseldirektor Hans Skattem, Akershus, med fore-

spørsel om å få sende en redegjørelse for forholdene på Espeland til advokaten.

«Det tillater vi aldri», var direktørens svar.

Dette var noen eksempler på likhet for loven. Mens landssvikavdelingen, dvs. det politiske politi, med sine legioner av etterforskere forfølger det minste spor som kan tenkes belastende for siktede, bryr det norske politi seg ikke det aller ringeste om å etterforske, eller oppklare de midler og etterforskningsmetoder som er nytt under det såkalte landssvikoppgjør.

Mens Hordaland Politikammer har tatt etterforskningen svært lettviint (avsnitt 5 og 6) har Oslo Kriminalpolitiet i den såkalte «Politifullmektig Bang-saken» så vidt jeg kan bedømme det, — satt et stort mannskap inn i etterforskningen mot landssvikavdelingen i Oslo, i anledning framsatte beskyldninger mot landssvikavdelingen for å bruke ukvnlige etterforskningsmetoder.

«Politifullmektig Bang-saken» vil delvis være kjent fra herr generalkonsul P. Harsens bok «Utrolig men sant», fra side 256 til 263.

Denne «politifullmektig» Bang er identisk med Sipo-agenten Bernt Gustav Somdalen, som etter å ha nektet å arbeide lenger for landssvikavdelingen, fikk dødsdom i lagmannsretten høsten 1947. Statsadvokaten frfaller sin påstand om dødsstraff for høyesterett, hvoretter dommen omgjøres til livsvarig fengsel.

Somdalen som nå sitter som fange på Akershus, har avfattet en redegjørelse til meg om sitt forhold til landssvikpolitiet.

Ut fra denne hans egenhendige skrevne forklaring kan jeg nevne følgende:

I juni-juli måned 1946, reiste han sammen med krim-assistentene Brinck-Lund og Einar Koxvold til Porsgrund og Kragerø, for å bistå disse herrer med etterforskningen. På denne reise ble Somdalen presentert som politifullmektig Bang. Somdalen hadde i sin varetekt den mappe som inneholdt etterforskningens dokumenter, og en pistol cal. 11,25.

På Kaffiståva, hvor herrene inntok sine måltider, var Somdalen fra tidligere besøk, kjent som politifullmektig Bang fra Oslo, og da en av serveringsdamene spurte om det var i en særskilt anledning herredet nå var kommet til byen, svarte en av krim-assist., visstnok Brinck-Lund, at de var kommet som særskilt vakt for kronprinsen. Det var seilerregatta i Kragerø og kronprinsen var tilstede og

skulle bl. a. foreta premieutdeling.

Om kvelden går «etterforskerne» ned på fastplassen hvor premieutdelingen skulle finne sted. Under denne seremoni, blir Somdalen stående omlag 7 meter foran kronprinsen med mappen som bl. a. inneholdt pistolen og tre fulle magasiner.

Fra april måned 1946 «og en tid framover» var Somdalen «utlånt» til Notodden Politi i anledning en etterforskning de holdt på med. Det ble i denne sak avhørt noe mellom 20 og 30 personer og politiet presenterte Somdalen som politifullmektig Bang fra Oslo Politi.

Presentasjonen ble foretatt av bl. a. Mørkaasa og dennes assistent, Anker-Knutson. Men, sier Somdalen i sin forklaring, «også andre politifolk som var tilstede benyttet dette navn på meg, tiltross for at de godt visste hvem jeg var». Det er forøvrig Somdalens mening at også politimester Skjelver var klar over, og godkjente at Somdalen nyttet dekknavn.

Kort etter at Somdalen hadde «assistert» Notodden Politi, reiste han til Kragerø.

En dag der er fotballkamp i byen, tilbyr han seg halvt for spøk å passe politivakten, mens den fotballinteresserte vakthavende går for å overvære kampen mellom Kragerø og Arendal.

På vekten sitter han alene som vakt i de timer kampen varte. Som den gode politimann Somdalen er, undersøkte han også politistasjonens skrivebord. I den ene ulåste skuff, lå en ladd pistol.

Angående pistolen, sier Somdalen i sin forklaring til meg: «Jeg nevner dette fordi det bare var noen måneder senere at jeg ble dømt til døden som en meget farlig forbryter.»

Det finnes eksempler på at Somdalen har foretatt avhør av personer og herunder foretatt notater til eget bruk, — det kan være navn eller stikkord som er notert, og ut av dette er det så blitt utarbeidet «politiforklaringer». Jeg sikter nå spesielt til noen forklaringer som Somdalen hevder er laget av Anker-Knutson på grunnlag av Somdalens notater.

Vi venter nå at Oslo Kriminalpolitiet skal bli ferdig med sine undersøkelser vedrørende den «landssvikpolitimester etterforskning» (Dette er ikke ment injurierende).

Ett er iallfall sikkert. De dommer som er blitt avsagt, hvor etterforskningen har vært ledet av folk som kjente til Somdalens identitet, og samarbeidet med ham, eller hvor Somdalen har deltatt i etterforskningen, — må revideres.

Tilliten til disse «etterforskerne» objektivitet er slik at en ny gjennomgåelse av de saker de har hatt befattning med er indisert.

Er det ikke på tide at landssvikavdelingens sjef er nå gir en redegjørelse for tilfellet «politifullmektig Bang»?

Oddvar Halbostad

En sorenskriver om rettsoppgjøret

«Det er usant, ukjærlig og urettferdig»

Hver enkelt som har lidt urett må få oppreisning

En sorenskriver som sitter i sitt embete har sendt til en av våre abonnenter følgende brev:

«Som De forstår så synes jeg rettsoppgjøret er usant, ukjærlig og urettferdig. Jeg vil gjerne få rettsoppgjøret satt på den plass det fortjener, og at hver enkelt av de som har lidt urett får oppreisning, han selv eller hans etterlatte.

Så blir spørsmålet hvem har lidt urett, og i hvilken utstrekning. Her bør det foretas en registrering og opprettes et kartotek. Først og fremst bør det opptrekkes klare linjer som viser hvorledes landssvikforordningen og rettspraksis har tatt feil.

Rettsoppgjøret, båret av en voldsom frihetstrang og fedre landsfølelse, må forståes. I angrepet på dette må ikke begås de samme feil som rettsoppgjøret selv har begått.

Alle de NS-medlemmer som har vært det fordi de mente det var det beste for fedrelandet, har ikke vært landssvikere. — Det ord må mortifiseres. Særlig tror jeg det er mange bønder utover landet som har hatt den oppfatn. og ellers ikke gjort noe galt. Og dertil mange lensmenn og politifolk Disse bør få oppreisning. Men det kan de ikke få uten at folkemeningen snur seg. Det som rører seg i samvittigheten må vekkes tillive.»